

ONE ISSUE PARTIES W POLSCE – ANALIZA PORÓWNAWCZA

DOI: 10.26399/meip.4B(83).2024.30/n.olchowski

WPROWADZENIE

Polski system polityczny ma wielu różnych aktorów, od dużych partii do mniejszych ugrupowań skupionych na konkretnych tematach. W Polsce pojawiły się partie jednego celu, które są interesujące do badań pod kątem ich wpływu na demokrację oraz szybkie znikanie po osiągnięciu sukcesu. Ich działalność zależy od społeczno-politycznego kontekstu, który pozwala im funkcjonować, ale także ogranicza ich długoterminową obecność. Przykłady takich partii to Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 i Nowoczesna, które zdobywały wsparcie, ale szybko traciły wpływ. Analiza ich fenomenu pozwala na odkrycie przyczyn ich sukcesów oraz upadków. Partie te przyciągały wyborców, obiecując rozwiązania dla konkretnych problemów, które były ignorowane przez tradycyjne ugrupowania.

Analiza oparta jest na literaturze naukowej o partiach politycznych¹ oraz badaniach nad konkretnymi ugrupowaniami, takimi jak Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 i Nowoczesna. Dodatkowo wykorzystano dane empiryczne z zakresu komunikacji politycznej i preferencji wyborczych. Badania obejmują organizację, strategię i ewolucję partii politycznych, co pozwala lepiej zrozumieć ich funkcjonowanie. Artykuł omawia rolę liderów politycznych, takich jak Andrzej Lepper, Janusz Palikot, Paweł Kukiz i Ryszard Petru, w sukcesie ich ugrupowań oraz próbuje zrozumieć zjawisko partii jednego celu w kontekście Europy Środkowo-Wschodniej. Najpierw zostaną omówione *one issue parties*, ze szczególnym uwzględnieniem ich genezy i dalszego rozwoju w Europie

* Uniwersytet Opolski, e-mail: nikodemolchowski@wp.pl, ORCID: 0009-0002-6744-8646.

¹ Na temat teoretycznych aspektów partii politycznych zob.: A. Gajda, K. Grajewski, P. Uziębło i in., *Partie polityczne w Polsce: wybrane zagadnienia*, Gdańsk 2017; R. Glajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red. nauk.), *Leksykon polskich partii politycznych*, Toruń 2017; M. Winclawska (red.), *Partie polityczne w początkach XXI wieku: problemy rozwoju, organizacji i funkcjonowania*, Toruń 2013.

oraz Stanach Zjednoczonych. Następnie autor skupi się na analizie współczesnych partii politycznych w Polsce, co pozwoli na wyodrębnienie konkretnych wniosków.

PARTIE JEDNEGO ZAGADNIENIA: FENOMEN I KONTEKST

Partie jednego zagadnienia zajmują się sprawami istotnymi dla wąskich grup społecznych, ale mogą także dotyczyć kwestii ogólnospołecznych. Programowe centrum tych partii zwykle związane jest z aktualnymi wyzwaniami społecznymi, ekonomicznymi lub politycznymi, które mogą być pomijane przez większe ugrupowania polityczne².

Genezy *one issue parties* można się doszukiwać w starożytnej Grecji, gdzie społeczności zajmowały się ważnymi dla siebie kwestiami. Chociaż nie było tam nowoczesnych partii, polis miały swoje rządy, które koncentrowały się na różnych tematach. Ateny rozwijały demokrację, a Sparta skupiała się na sprawach militarnych. Obywatele organizowali się w grupy wokół konkretnych spraw, jak prawa obywatelskie w Atenach, dotyczących walki o władzę³.

Polityka jednego zagadnienia istniała już wcześniej. Przykład rządu Williama Ewarta Gladstone'a w 1880 r. pokazuje, jak ustawa o Home Rule wpłynęła na brytyjską politykę i Partię Liberalną. W XIX w. pojawiały się tematy dominujące w debatach, prowadząc do podziałów. Zjednoczenie Niemiec pod przewodnictwem Bismarcka oraz zjednoczenie Włoch przez Garibaldiego i Cavoura były głównymi tematami, które przyćmiły inne ważne kwestie i prowadziły do konfliktów⁴.

W drugiej połowie XX w., po II wojnie światowej, partie jednego zagadnienia miały ważne miejsce w polityce. W Europie Zachodniej kwestie dekolonizacji, jak wojna w Algierii, były niezwykle istotne. Niemcy Zachodnie zajmowały się odbudową kraju oraz integracją europejską, a Konrad Adenauer skupił się na powiązaniach z Zachodem. W latach 70. i 80. powstały partie Zielonych, które koncentrowały się na ochronie środowiska. Ruchy antynuklearne, takie jak *Campaign for Nuclear Disarmament* (CND) w Wielkiej Brytanii, również miały duży wpływ na politykę. Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (UKIP), założona w 1993 r., dążyła do wyprowadzenia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej i zdobyła znaczące poparcie pod przywództwem Nigela Farage'a⁵.

² R. Głajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red. nauk.), *Leksykon polskich partii...*, op. cit., s. 190–191, 517–518, 547–549.

³ L. Dubel, *Historia doktryn politycznych i prawnych do schyłku XX wieku*, Lexis Nexis, Warszawa 2012, s. 47–49.

⁴ *Ibidem*, s. 303–373.

⁵ W. Ziętara, *Struktury sieciowe europejskiego ruchu politycznego Zielonych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K” 2017, vol. XXIV, nr 2, s. 119–134, DOI: 10.17951/k.2017.24.2.119.

Pojęcie *one issue parties* sięga także Stanów Zjednoczonych. Partia Antymasońska, założona w 1828 r., powstała w odpowiedzi na obawy o wolnomularstwo po zniknięciu Williama Morgana. Partia Wolnej Ziemi, utworzona w 1848 r., sprzeciwiała się rozszerzaniu niewolnictwa. Działała do 1854 r., kiedy to wielu członków dołączyło do Partii Republikańskiej. Partia „*Rent is Too Damn High*” powstała w 2005 r., aby zwrócić uwagę na wysokie koszty wynajmu w Nowym Jorku. Te partie koncentrowały się na jednym kluczowym problemie społecznym lub politycznym⁶.

Po 1989 r. w Polsce pojawiły się nowe partie reprezentujące wąskie grupy społeczne. Zmiany polityczne sprawiły, że te ugrupowania, koncentrując się na jednym temacie, przyciągały uwagę wyborców, którzy czuli się ignorowani przez główne partie. Przykłady to: Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 i Nowoczesna. Każda z nich zajmowała się innymi problemami, co przynosiło im sukcesy w odpowiednich momentach historycznych⁷.

Partie zajmujące się jednym zagadnieniem koncentrują się na specyficznych problemach lub tematach, które często umykają uwadze tradycyjnych ugrupowań politycznych. Dobrym przykładem takiej partii jest Samoobrona RP, która reprezentowała interesy rolników, oraz Ruch Palikota, który walczył z dominującym wpływem Kościoła katolickiego. Mimo krytyki za ograniczoną programowość, partie jednego zagadnienia odnoszą sukces dzięki skoncentrowaniu się na konkretnym problemie, co pozwala im wyróżnić się na tle innych ugrupowań. Mobilizują także wyborców, których postulaty są ignorowane przez tradycyjne partie. Często stają się również symbolem opozycji wobec dominujących ideologii. Ich działalność opiera się na jednoznacznych tezach, co sprawia, że są bardziej widoczne i skuteczniejsze w przyciąganiu wyborców o specyficznych potrzebach⁸.

One issue parties pełnią istotną rolę katalizatorów zmian w debacie publicznej, reprezentując głos niezadowolonych grup społecznych pomijanych przez tradycyjne ugrupowania polityczne. Ich programy skupiają się na konkretnych problemach społecznych, politycznych lub ekonomicznych, w odpowiedzi na kryzysy systemowe lub społeczne, i wynikają z nierozwiązanych trudności społecznych. Sukcesy tych partii często związane są z momentami napięć, takimi jak kryzysy gospodarcze czy społeczne nierówności, gdy potrafią przyciągnąć niezadowolonych wyborców oferując im konkretną odpowiedź na ich problemy⁹.

Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 oraz Nowoczesna zyskały popularność dzięki reakcji na konkretne społeczne problemy ignorowane przez główne ugrupowania polityczne. Samoobrona RP powstała w odpowiedzi na niezadowolenie z polityki rolnej

⁶ K. Sobolewska-Myslik, *Partie i systemy partyjne na świecie*, Warszawa 2006, s. 177–184.

⁷ R. Głajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red. nauk.), *Leksykon polskich partii...*, op. cit., s. 190–191, 517–518, 547–549.

⁸ *Ibidem*, s. 517–518, 547–549.

⁹ K. Załęski, *Systemy polityczne: teoria i praktyka*, Dąblin 2013, s. 259–267.

i marginalizację wsi oraz rolnictwa. Partia ta zdobyła poparcie rolników w 2001 r. w czasie kryzysu rolniczego, dzięki brakowi reakcji głównych partii na ich potrzeby. Te partie potrafiły zidentyfikować luki w polityce i wprowadzić postulaty bezpośrednio związane z konkretnymi grupami społecznymi, co przyczyniło się do ich sukcesu wyborczego¹⁰.

Dzięki charyzmie liderów jak Andrzej Lepper, Janusz Palikot czy Paweł Kukiz, ugrupowania polityczne zyskały popularność i zaufanie wyborców. Liderzy ci potrafili mobilizować elektorat poprzez oferowanie konkretnych rozwiązań oraz symbolizowanie buntu przeciwko establishmentowi politycznemu. Ich osobowości przyciągały wyborców poszukujących alternatywy dla tradycyjnych partii politycznych, co było kluczowe w zmianie dotychczasowego porządku politycznego¹¹.

Zmiany społeczne i technologiczne, m.in. rozwój internetu, miały duży wpływ na mobilizację elektoratu, co doskonale ilustruje przykład Kukiz'15. Korzystając z mediów społecznościowych, Kukiz zdołał dotrzeć do młodszych wyborców, którzy dotąd nie angażowali się w politykę. Dzięki temu udało mu się szybko zyskać popularność i stworzyć silny ruch społeczny przed wyborami 2015 r.¹²

Frustracja i rozczarowanie wyborców względem tradycyjnych ugrupowań politycznych doprowadziły do powstania partii skupiających się na hasłach antysystemowych oraz obietnicach radykalnej zmiany systemu politycznego. Ruchy takie jak Ruch Palikota czy Kukiz'15 stawały się głosami protestu wobec establishmentu, przyciągając wyborców poszukujących alternatywnych rozwiązań dla problemów politycznych i społecznych¹³.

Samoobrona RP była polską partią polityczną działającą w latach 2001–2007, skupioną na problemach społecznych, wspieraniu rolnictwa i krytyce neoliberalnych reform. Lider Andrzej Lepper przyciągnął poparcie wyborców wiejskich, obiecując pomoc rolnikom. Partia zdobyła miejsca w Sejmie w 2001 r. i weszła do rządu w 2005 r. Jednak brak konsekwencji w realizacji programu oraz silna osobowość Leppera spowodowały kryzys i rozpad partii. Samoobrona zniknęła z życia politycznego po 2007 r., co pokazuje, że partie jednego celu mogą zdobyć poparcie, ale potrzebują kompleksowego programu, by trwać¹⁴.

¹⁰ R. Lisiakiewicz, *Miejsce Samoobrony RP w typologii partii politycznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 2(926), s. 37–54, DOI: 10.15678/ZNUEK.2014.0926.0203.

¹¹ R. Glajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red. nauk.), *Leksykon polskich partii...*, op. cit., s. 547–549.

¹² J. Żurawski, *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, Kraków 2010, s. 65.

¹³ A. Gajda, K. Grajewski, P. Uziębło i in., *Partie polityczne w...*, op. cit., s. 45.

¹⁴ R. Lisiakiewicz, *Wizja państwa polskiego w programach politycznych Samoobrony RP*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 7(931), s. 41–58, DOI:10.15678/ZNUEK.2014.0931.0703.

Ruch Palikota, założony w 2010 r. przez Janusza Palikota, promował świeckość państwa, wolność światopoglądową i liberalizm społeczny. Partia zdobyła popularność dzięki kontrowersyjnym postulatom, jak legalizacja marihuany oraz prawa LGBT. W 2011 r. uzyskała 10,02% głosów i 40 mandatów w Sejmie. Mimo krótkotrwałego sukcesu, straciła popularność i została rozwiązana w 2015 r., a Palikot wrócił do biznesu. Ruch Palikota wpłynął na debatę o świeckości państwa i prawach mniejszości¹⁵.

Ruch Palikota i Samoobrona RP wprowadziły ważne tematy do polskiej debaty publicznej, które były wcześniej ignorowane. Wywierały presję na tradycyjne partie, zmuszając je do uwzględniania problemów rolników i praw mniejszości. Mimo to mają ograniczenia w długofalowym planowaniu i są zależne od liderów. Stabilizacja polityczna może prowadzić do spadku ich poparcia. Partie te często cierpią z powodu słabej organizacji wewnętrznej oraz konfliktów, co może osłabiać ich wpływ¹⁶.

POLSKIE ONE ISSUE PARTIES: SAMOOBRONA RP, RUCH PALIKOTA, KUKIZ'15, NOWOCZESNA

Samoobrona RP

Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej, założona przez Andrzeja Leppera w 1992 roku, była unikalną partią polityczną w Polsce. Miała antysystemowy charakter, broniąc interesów rolników i przeciwdziałając neoliberalnej polityce. Domagała się reform, takich jak protekcjonizm w rolnictwie, aby złagodzić skutki transformacji po 1989 r. Popularność zdobywała dzięki nietypowym protestom i populistycznej retoryce, dzieląc społeczeństwo na „uciskanych” i „elitę”. Lepper, jako charyzmatyczny mówca, wykorzystał niezadowolenie społeczne, co doprowadziło do sukcesu partii w latach 2001–2007. Po koalicji z PiS i LPR, partia miała miejsca w rządzie, ale nie udało jej się utrzymać wpływów politycznych. Wyniki wyborcze Samoobrony RP przedstawiono w tabeli 1.

¹⁵ W. Wojtasik, *Sukces Ruchu Palikota w świetle czynników możliwego sukcesu politycznego*, [w:] Turska-Kawa A., Widera Z., Wojtasik W. (red. nauk.), *Preferencje polityczne: postawy – identyfikacje – zachowania*, Katowice 2012, s. 159–174.

¹⁶ A. Pacześniak, M. Winclawska (red.), *Partie polityczne w Polsce i w Europie: struktury, funkcje, strategie w zmieniającym się otoczeniu*, Toruń 2013, s. 45–70.

Tabela 1.
Wyniki wyborcze Samoobrony RP w wyborach parlamentarnych

Rok wyborów	Poparcie (%)	Liczba głosów	Liczba mandatów	Pozycja w wyborach
1993	2,78%	382 437	0	poza Sejmem
1997	0,08%	11 138	0	Poza Sejmem
2001	10,20%	1 309 376	53	4. miejsce
2005	11,41%	1 347 355	56	3. miejsce
2007	1,53%	247 335	0	poza Sejmem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowej Komisji Wyborczej (PKW), <https://www.pkw.gov.pl/> [dostęp: 08.12.2024].

Analiza wyników wyborczych Samoobrony w latach 1993–2007 pokazuje, że partia nie miała reprezentacji w Sejmie w latach 1993–1997 z powodu niskiego poparcia. W 2001 r. odniosła pierwszy duży sukces, zdobywając 53 mandaty dzięki programowi antysystemowemu. W 2005 r. osiągnęła najlepszy wynik w historii partii (11,41%) i weszła w koalicję rządową. Jednak po aferach politycznych i rozwiązaniu koalicji w 2007 r. partia poniosła klęskę, nie przekraczając progu wyborczego. Po 2007 r. Samoobrona brała udział w wyborach jako ważna siła polityczna. Jest to przykład dynamicznej kariery partii, która odniosła sukces, ale szybko zniweczyła go w wyniku kontrowersji i afer. Warto jednak zobrazować, w jakich miejscowościach partia miała największe poparcie, co przedstawia tabela 2.

W 2005 r. Samoobrona RP uzyskała równomierne poparcie w Polsce, z najwyższym wynikiem w Koszalinie. Partia miała większe poparcie w regionach wiejskich z powodu programu pro-rolniczego. Wyniki były minimalnie słabsze w Koninie, który miał zróżnicowaną gospodarkę. Ogólnokrajowe poparcie wyniosło 11,4%, co pokazywało stabilność elektoratu. Samoobrona mobilizowała wyborców w obszarach wiejskich, gdzie odczuwano skutki transformacji ustrojowej.

Tabela 2.
Największa liczba głosów oddanych na Samoobronę
RP w wyborach w 2005 roku

Miasto	Procent głosów (%)
Koszalin	21,1%
Sieradz	20,3%
Piotrków Trybunalski	20,0%
Chelm	19,3%
Konin	19,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, <https://wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W5/index.htm> [dostęp: 08.12.2024].

W 2007 r. koalicja Samoobrony z PiS zakończyła się z powodu konfliktów i zarzutów korupcyjnych. Samoobrona nie przekroczyła progu wyborczego, zdobywając tylko 1,5% głosów. Po śmierci Andrzeja Leppera w 2011 r. partia prawie całkowicie zniknęła. Jej wyborcy to głównie mieszkańcy wsi i małych miast. Po śmierci lidera podejmowano próby reaktywacji ugrupowania, ale oskarżenia o powiązania z Rosją zaszkodziły jego wizerunkowi.

Według typologii partii politycznych, Samoobrona RP łączyła cechy populistycznej, antysystemowej i agrarystycznej. Jej celem było reprezentowanie interesów rolników, co sprawiało, że była uważana za partię jednego celu. Populizm Samoobrony polegał na dzieleniu społeczeństwa na „lud” i „elity” oraz proponowaniu prostych rozwiązań dla skomplikowanych problemów społecznych i gospodarczych¹⁷.

Ruch Palikota

Ruch Palikota powstał w 2010 r. po tym jak Janusz Palikot opuścił Platformę Obywatelską z powodu braku reform obyczajowych i liberalizacji polityki społecznej. Ruch ten propagował m.in. antyklerykalizm, reformy gospodarcze i politykę progresywną. Skupiano się na krytyce wpływu Kościoła katolickiego, upraszczaniu systemu podatkowego, wsparciu dla przedsiębiorczości i walki z biurokracją oraz legalizacji marihuany i liberalizacji prawa aborcyjnego. Ten program wyróżniał Ruch Palikota od innych ugrupowań politycznych¹⁸.

¹⁷ *Ibidem*, s. 37–54.

¹⁸ W. Wojtasik, *Sukces Ruchu Palikota...*, *op. cit.*, s. 159–174.

Ruch Palikota odniósł sukces w wyborach parlamentarnych w 2011 r., zdobywając 10,02% głosów i 40 mandatów w Sejmie. Stał się trzecią siłą w parlamencie, co zaskoczyło wielu, biorąc pod uwagę, że partia istniała krótko. Poparcie koncentrowało się głównie wśród młodych, wykształconych mieszkańców miast, którzy wspierali liberalne wartości. Mimo początkowej popularności, ruch stopniowo tracił społeczne i polityczne wsparcie. Kontrowersyjny styl i skandale lidera przyczyniły się do upadku Ruchu Palikota i jego zniknięcia z polskiej sceny politycznej. Wyniki wyborcze Ruchu Palikota zostały przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3.
Wyniki wyborcze Ruchu Palikota (później pod nazwą Twój Ruch)

Rok wyborów	Poparcie (%)	Liczba głosów	Liczba mandatów	Pozycja w wyborach
2011	10,02%	1 439 490	40	miejsce
2015	0,28%	45 217	0	Poza Sejmem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, <https://www.pkw.gov.pl/> [dostęp: 13.12.2024].

Ruch Palikota wyprzedził partie takie jak Sojusz Lewicy Demokratycznej. Dzięki liberalno-antyklerykalnemu programowi zdobył poparcie głównie wśród młodych i postępowych wyborców. Natomiast w 2015 r. pod nową nazwą „Twój Ruch”, partia poniosła klęskę wyborczą, uzyskując jedynie 0,28% głosów i nie przekraczając progu wyborczego. Wynik ten był efektem wewnętrznych konfliktów, zmęczenia elektoratu oraz konkurencji. Niemniej, w 2011 r. partia ta miała największe poparcie, co przedstawia również tabela 4.

Tabela 4.
Największa liczba głosów oddanych na Ruch Palikota w wyborach w 2011 r.

Miasto	Procent głosów (%)
Sosnowiec	14,81%
Częstochowa	13,39%
Wałbrzych	12,79%
Koszalin	12,36%
Bydgoszcz	12,09%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, <https://wybory2011.pkw.gov.pl/rfl/000000/pl/5bb286139e8634992626d98f3ec0f2f8.html> [dostęp: 13.12.2024].

Region Sosnowca miał najwyższe poparcie dla Ruchu Palikota, co może być związane z jego przemysłowym charakterem. W Częstochowie poparcie było niższe, ale nadal ważne z podobnych powodów. Wałbrzych miał stabilne poparcie, co sugeruje umiarkowane zainteresowanie. Koszalin miał wyniki podobne do Wałbrzycha, co wskazuje na brak różnic regionalnych. Najniższe poparcie było w Bydgoszczy, co może wynikać z wpływu tradycyjnych partii. W polskich miastach poparcie dla Ruchu Palikota wynosiło od 12,09% do 14,81%, pokazując stabilność. Najwięcej głosów na Ruch Palikota padło na Śląsku, zwłaszcza w Sosnowcu, co świadczy o jego atrakcyjności w regionach przemysłowych.

Ruch Palikota miał silną strukturę wokół swojego lidera. Jego popularność była kluczowa, a słabe struktury regionalne utrudniały lokalne wsparcie. Elektorat to głównie młodzi, liberalni mieszkańcy miast, zniechęceni do tradycyjnych partii. Ruch łączył protest i populizm, koncentrując się na postulatach światopoglądowych i antyklerykalnych, co utrudniało przystosowanie do zmieniającej się polityki¹⁹.

Ruch Palikota był krótkotrwałym aktorem na polskiej scenie politycznej, odpowiadającym na potrzeby liberalnego elektoratu. Jednak brak trwałych struktur i uzależnienie od lidera przyczyniły się do szybkiego zniknięcia partii z parlamentu. Jest istotnym przypadkiem w badaniach nad partiami populistycznymi i ugrupowaniami jednego celu.

Kukiz'15

Kukiz'15 to ruch obywatelski, który powstał wokół reform ustrojowych i antysystemowych haseł. Jego liderem był Paweł Kukiz, popularny muzyk rockowy, który zdobył trzecie miejsce w wyborach prezydenckich w 2015 r. Po tym sukcesie założył ugrupowanie i wystartował w wyborach parlamentarnych. Kukiz'15 nie miał jednolitego programu ideologicznego i skupiał się na reformach, takich jak jednomandatowe okręgi wyborcze, większa kontrola obywatelska oraz walka z biurokracją. Ugrupowanie przyciągało ludzi o różnych poglądach politycznych²⁰.

Kukiz'15 przyjął postulaty reform, takie jak wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych oraz możliwość odwoływania posłów przez obywateli. Postulowali także likwidację finansowania partii z budżetu. Partia sprzeciwiała się „układowi politycznemu” i dążyła do większej przejrzystości w polityce oraz ograniczenia wpływu elit na decyzje rządu. W polityce społeczno-gospodarczej promowali patriotyzm gospodarczy,

¹⁹ *Ibidem*, s. 133–148.

²⁰ K. Matuszek, *Kukiz'15 – geneza, idee, próba klasyfikacji*, „Studia Politologica” 2017, nr 19, s. 126–134, DOI: 10.24917/20813333.19.9.

wsparcie dla polskich przedsiębiorców, ochronę praw rodziny oraz sprzeciw wobec ideologii gender. Dążyli też do zwiększenia demokracji bezpośredniej przez referenda²¹.

Ugrupowanie Kukiz'15 odniosło sukces w wyborach parlamentarnych w 2015 r., zdobywając 8,81% głosów i 42 mandaty w Sejmie. Jednak w kolejnych latach jego popularność stopniowo spadała. W 2019 r., w koalicji z PSL, uzyskało tylko 6,79% głosów i 6 mandatów. W 2023 r., współpracując z PiS, straciło autonomię i przestało działać jako samodzielna siła polityczna. Wyniki wyborcze zostały przedstawione w tabeli 5.

Tabela 5.
Wyniki wyborcze Kukiz'15 w wyborach parlamentarnych

Rok wyborów	Izba	Liczba głosów	Procentgłosów	Mandaty	Pozycja
2015	Sejm RP	1 339 094	8,81%	42	3. miejsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, <https://www.pkw.gov.pl/> [dostęp: 17.12.2024].

Kukiz'15 zdobył 8,81% głosów w 2015 r., co dało mu 42 mandaty w Sejmie RP. Ugrupowanie przyciągnęło wyborców protestujących przeciwko tradycyjnym partiom przez promowanie jednomandatowych okręgów wyborczych. Sukces ten był jednak trudny do utrzymania z powodu problemów organizacyjnych. Największe poparcie Kukiz'15 miało w Opolu, Gliwicach, Częstochowie, Rybniku i Chełmie, co przedstawia tabela 6.

Tabela 6.
Największa liczba głosów oddanych na Kukiz'15 w wyborach w 2015 r.

Miasto	Procent głosów (%)
Opole	12,57%
Gliwice	12,19%
Częstochowa	11,63%
Rybnik	11,31%
Chełm	10,47%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm/11/0.html [dostęp: 17.12.2024].

²¹ *Ibidem*, s. 126–134.

Opole wspierało ruch Pawła Kukiza, a Gliwice, Częstochowa i Rybnik pokazywały zainteresowanie programem. Wschodnie regiony, jak Chełm, miały niższe wyniki z powodu tradycyjnego elektoratu i słabszej atrakcyjności reform.

Kukiz'15 to ugrupowanie polityczne skupione na Pawle Kukizie, które miało problemy z organizacją i wewnętrznymi konfliktami. Krytyka elit i nacisk na reformy przyciągały niezadowolonych wyborców. Wyzwania to brak spójności ideologicznej i słabe struktury lokalne. Zależność od lidera osłabiała ruch, a współpraca z PSL i PiS zniechęcała część elektoratu.

Ruch polityczny Kukiz'15 szybko zdobył popularność, ale nie utrzymał się jako trwała siła polityczna z powodu wewnętrznych problemów i błędów strategicznych. Pomimo marginalizacji, jest ważnym punktem odniesienia w analizie antysystemowych ruchów w Polsce.

Nowoczesna

Nowoczesna, założona w 2015 r. przez Ryszarda Petru, powstała w odpowiedzi na niezadowolenie z tradycyjnych partii politycznych w Polsce. Partia promuje liberalizm ekonomiczny i chce być alternatywą dla PO i PiS, stawiając na przejrzystość i nowoczesne zarządzanie. Skupia się na reformach gospodarczych, prawach jednostki, modernizacji kraju oraz integracji europejskiej, z celami takimi jak liberalizacja gospodarki, równość obywateli, rozwój infrastruktury, inwestycje w naukę i współpraca w ramach UE²².

Partia Nowoczesna miała innowacyjną strukturę organizacyjną, z Ryszardem Petru jako pierwszym liderem i Katarzyną Lubnauer jako zastępczynią. Partia nie była powiązana z tradycyjnymi układami politycznymi. Nowoczesna zdobyła 28 mandatów w 2015 r., stając się czwartą siłą polityczną. Promowała liberalne wartości i rozwój gospodarczy oraz społeczny w Sejmie. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 7.

²² G. Radomski, M. Strzelecki, A. Lewandowski i in. (red. nauk.), *Spory o modernizację i demokrację w XX–XXI wieku*, Toruń 2022, s. 253–257.

Tabela 7.
Wyniki wyborcze partii Nowoczesna w latach 2015–2019

Rok wyborów	Typ wyborów	Poparcie (%)	Liczba mandatów	Uwagi
2015	Wybory parlamentarne	7,6%	28	Czwarta siła w Sejmie; sukces jako nowe ugrupowanie liberalne.
2018	Wybory samorządowe	6,1%	–	Start w koalicji z PO w wielu regionach; wyniki zróżnicowane regionalnie.
2019	Wybory parlamentarne	–	8 (w ramach KO)	Część Koalicji Obywatelskiej; start z list PO, brak samodzielności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, <https://www.pkw.gov.pl/> [dostęp: 20.12.2024].

W 2015 r. Nowoczesna odniosła sukces dzięki rozczarowaniu wyborców Platformy Obywatelskiej, stając się symbolem alternatywnej liberalnej opozycji. Jednak w 2018 r. partia zanotowała spadek poparcia z powodu problemów wewnętrznych i odejść posłów do PO. W 2019 r. Nowoczesna straciła niezależność, dołączając do Koalicji Obywatelskiej. W wyborach samorządowych partia miała ograniczone możliwości działania jako część KO. To 2015 r. był tym okresem, w którym partia odniosła sukces, za pomocą tabeli 8, zostało przedstawione, w jakich miejscowościach.

Nowoczesna uzyskała największe poparcie w Poznaniu (14,49%) i Warszawie (13,39%), głównie wśród młodych, dynamicznych wyborców. Dolny Śląsk i Wrocław również wspierali partię (10,65%). Poparcie na Mazowszu i w lubuskim było słabsze, a w Małopolsce, szczególnie w Krakowie (9,73%), niskie z powodu konserwatyzmu. Partia miała trudności w dotarciu do wyborców w mniejszych miejscowościach.

Tabela 8.
Największa liczba głosów oddanych na Nowoczesną w wyborach w 2015 r.

Miasto	Procent głosów (%)
Poznań	14,49%
Warszawa	13,39%
Wrocław	10,65%
Zielona Góra	9,99%
Kraków	9,73%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW, https://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm/67/0.html [dostęp: 20.12.2024].

Brakujące subwencje partyjne wskutek błędów w finansowych sprawozdaniach spowodowały zanik znaczenia politycznego dla partii Nowoczesna od 2019 r., gdy przeszła w ramach Koalicji Obywatelskiej. Nowoczesna była partią polityczną, która próbowała wprowadzić nową jakość do polskiej polityki, ale z powodu błędów w zarządzaniu, problemów wizerunkowych i braku stabilności organizacyjnej jej znaczenie stopniowo zmalało. Obecnie działa w cieniu silniejszych ugrupowań, takich jak Platforma Obywatelska²³.

W artykule omówiono wyniki wyborów polskich partii, podkreślając ich kluczowe elementy. Analizowane są strategie polityczne i rola liderów w kształtowaniu wizerunku partii. Pytania dotyczą współpracy, celów i osobowości lidera oraz wpływu braku wsparcia wyborców na znaczenie partii.

STRATEGIE, LIDERZY I CZYNNIKI SUKCESU: CO DECYDUJE O KRÓTKOTRWAŁOŚCI

Partie takie jak Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 czy Nowoczesna odniosły sukces dzięki trafieniu do elektoratu, który czuł się marginalizowany przez dominujące partie polityczne. Samoobrona RP skupiała się na rolnikach i mieszkańcach wsi dotkniętych trudnościami ekonomicznymi. Ruch Palikota przyciągnął młodych, liberalnych wyborców, którzy oczekiwali większej swobody światopoglądowej. Kukiz'15 zdobył poparcie zmęczonych „partyjnym układem” wyborców, zwłaszcza młodych mężczyzn zamieszkujących mniejsze miejscowości. Natomiast Nowoczesna skupiała się na wykształconych mieszkańcach dużych miast, chcących modernizacji gospodarki i efektywności administracji. Partie te wykorzystały specyficzne grupy społeczne i ich oczekiwania, by zdobyć poparcie i sukces polityczny²⁴.

Kluczowym elementem strategii partii politycznych było skupienie się na jednym wyrazistym postulatcie. Samoobrona RP chroniła interesy rolników i sprzeciwiała się neoliberalnym reformom. Ruch Palikota promował liberalizację prawa obyczajowego. Kukiz'15 proponował jednomandatowe okręgi wyborcze. Nowoczesna dążyła do modernizacji gospodarki i zdrowych finansów publicznych. Jednowymiarowość przesłania ułatwiała identyfikację partii, ale mogła też prowadzić do utraty wyborców w dłuższej perspektywie²⁵.

²³ A. Dudek, *Historia polityczna Polski 1989–2023*, Warszawa 2024, s. 622–653.

²⁴ R. Glajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red. nauk.), *Leksykon polskich partii...*, *op. cit.*, s. 547–549.

²⁵ A. Dudek, *Historia polityczna Polski...*, *op. cit.*, s. 622–653.

Nowe ugrupowania polityczne bez silnych struktur musiały korzystać z mediów, aby zdobyć popularność. Samoobrona RP i Ruch Palikota stosowały kontrowersyjne strategie, takie jak protesty rolników organizowane przez Andrzeja Leppera oraz szokujące gesty Janusza Palikota, jak wnoszenie wibratorów na konferencje prasowe. Nowoczesna i Kukiz'15 skupiły się na profesjonalnym marketingu. Media społecznościowe były istotne dla Nowoczesnej w dotarciu do młodych wyborców w miastach, natomiast Kukiz'15 korzystał z popularności Pawła Kukiza jako artysty²⁶.

Partie polityczne, takie jak Samoobrona RP, wykorzystywały protesty i liderów o autentycznym stylu do przyciągania wyborców. Te nietypowe podejścia pomogły im zdobyć uwagę i budować wizerunek obrońców zwykłych ludzi. Paweł Kukiz zyskał popularność dzięki prostemu i emocjonalnemu przekazowi. Ugrupowania te identyfikowały niespełnione potrzeby polityczne: Samoobrona wspierała rolników i grupy zagrożone marginalizacją, a Ruch Palikota dotarł do młodego, liberalnego elektoratu. Kukiz'15 przyciągnął osoby zmęczone brakiem zmian, a Nowoczesna odpowiadała na oczekiwania rozczarowanych Platformą Obywatelską, stawiając na gospodarkę i modernizację²⁷.

Liderzy partii w Polsce, tacy jak Andrzej Lepper, Janusz Palikot, Paweł Kukiz i Ryszard Petru, przyciągali uwagę dzięki charyzmie. Każdy z nich miał swoją unikalną osobowość i kontrowersje, które wpływały na ich wizerunek. Lepper był bezpośredni, Palikot prowokował, Kukiz był autentyczny jako muzyk, a Petru uchodził za eksperta ekonomicznego. W każdej partii lider miał kluczową rolę, ale brak kontroli wewnętrznej mógł prowadzić do błędów. Problemy pojawiały się, gdy liderzy tracili popularność, co utrudniało działanie partii.

Mieli oni problemy po początkowych sukcesach. Andrzej Lepper stracił wizerunek z powodu skandali, co zmniejszyło zaufanie wyborców. Janusz Palikot nie przekuł medialnych wystąpień na zmiany w programie, co obniżyło poparcie. Paweł Kukiz nie miał spójnego programu, przez co ugrupowanie uznano za ruch jednego człowieka. Współpraca z PiS zniechęciła część antysystemowego elektoratu. Ryszard Petru był krytykowany za konflikty wewnętrzne, co osłabiło jego przywództwo i doprowadziło do rozpadu Nowoczesnej.

Partie polityczne jednego celu szybko zdobywały poparcie, ale miały trudności z jego utrzymaniem. Brak organizacji sprawiał, że były uzależnione od lidera i nie inwestowały w lokalne struktury, co utrudniało aktywność posłów. Ich jednowymiarowe programy nie przyciągały szerszego elektoratu. Problemy wewnętrzne i podziały prowadziły do spadku poparcia. Brak elastyczności uniemożliwiał dostosowanie strategii do potrzeb wyborców. Przykładami takich partii są Kukiz'15 oraz Ruch Palikota.

²⁶ J. Żurawski, *Internet jako współczesny środek...*, op. cit., s. 66.

²⁷ A. Dudek, *Historia polityczna Polski...*, op. cit., s. 622–653.

PODSUMOWANIE

Pojęcie *one issue parties* zostało stworzone w XIX w. przez badaczy analizujących partie polityczne. Partia ta pojawia się w odpowiedzi na konkretne problemy społeczne. Widoczne są one na całym świecie, zwłaszcza w Europie, np. Partia Zielonych na rzecz ochrony środowiska oraz partie antyimigranckie lub narodowe. Często powstają w krajach o szerokich systemach partyjnych, takich jak Niemcy, Holandia, Francja i Włochy. W USA również występuje zjawisko skupiania się na konkretnych kwestiach w partiach politycznych. Przykładem jest Partia Prohibicjonistów w XIX w., która chciała zakazać sprzedaży alkoholu. To zjawisko występuje więc nie tylko w Europie, ale także w krajach z pluralizmem politycznym.

Polska scena polityczna od 1989 r. charakteryzuje się powstawaniem nowych ugrupowań, zwanych partiami jednego celu. Te partie zyskują poparcie dzięki charakterystycznym liderom, odpowiadając na konkretne potrzeby społeczne lub proponując alternatywne rozwiązania polityczne. Analizując przypadki Samoobrony RP, Ruchu Palikota, Kukiz'15 i Nowoczesnej, można dostrzec wspólną dynamikę ich wzrostu i upadku, co potwierdzają badania literaturowe i wyniki wyborcze.

Samoobrona RP to partia polityczna, która powstała z niezadowolenia społecznego i miała znaczący wpływ na politykę w Polsce na początku XXI w. Choć umiała mobilizować elektorat, brakowało jej zdolności do długoterminowej konsolidacji. Wewnętrzne problemy i skandale polityczne przyczyniły się do jej szybkiego upadku. Pomimo wpływu na polityczną dynamikę kraju, Samoobrona nie przetrwała próby czasu. Ruch Palikota szybko zdobył popularność dzięki odpowiedzi na potrzeby młodego, liberalnego elektoratu, ale brak trwałych struktur i uzależnienie od lidera spowodowały szybki upadek partii. Kukiz'15 był dynamicznym ruchem politycznym, zdobywającym szybko poparcie, ale nie potrafił się utrzymać ze względu na wewnętrzne problemy i błędy strategii. Ostatecznie został zepchnięty na margines sceny politycznej. Choć partia Nowoczesna miała początkowy sukces, błędy w zarządzaniu i problemy wizerunkowe spowodowały jej stopniową utratę poparcia.

Decydującą rolę w krótkotrwałości partii politycznej odgrywają czynniki takie jak zależność od lidera, brak rozbudowanych struktur organizacyjnych i ograniczony program polityczny. Sukces tych partii opiera się na efektywnej mobilizacji niezadowolonych wyborców, jednak bez solidnych fundamentów z czasem tracą one znaczenie. Przykłady takich partii to m.in. Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 i Nowoczesna, które zdobywają poparcie, ale utrzymanie go wymaga większej elastyczności i zdolności do ewolucji.

BIBLIOGRAFIA

Literatura przedmiotu

- Dubel L., *Historia doktryn politycznych i prawnych do schyłku XX wieku*, Warszawa 2012.
- Dudek A., *Historia polityczna Polski 1989–2023*, Warszawa 2024.
- Gajda A., Grajewski K., Uziębło P. i in., *Partie polityczne w Polsce: wybrane zagadnienia*, Gdańsk 2017.
- Głajcar R., Turska-Kawa A., Wojtasik W. (red. nauk.), *Leksykon polskich partii politycznych*, Toruń 2017.
- Lisiakiewicz R., *Miejsce Samoobrony RP w typologii partii politycznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 2(926), s. 37–54, DOI: 10.15678/ZNUEK.2014.0926.0203.
- Lisiakiewicz R., *Wizja państwa polskiego w programach politycznych Samoobrony RP*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 7(931), s. 41–58, DOI: 10.15678/ZNUEK.2014.0931.0703.
- Matuszek K., *Kukiz’15 – geneza, idee, próba klasyfikacji*, „Studia Politologica” 2017, nr 19, s. 126–134, DOI: 10.24917/20813333.19.9.
- Pacześniak A., Winclawska M. (red.), *Partie polityczne w Polsce i w Europie: struktury, funkcje, strategie w zmieniającym się otoczeniu*, Toruń 2013.
- Radomski G., Strzelecki M., Lewandowski A. i in. (red. nauk.), *Spory o modernizację i demokrację w XX–XXI wieku*, Toruń 2022.
- Sędkowski M., *Ruch Palikota – ewolucja czy rewolucja?*, „Meandry procesów demokratyzacji i transformacji systemowej”, Łódź 2013, s. 133–148, DOI: 10.18778/7969-002-2.09.
- Sobolewska-Mysłik K., *Partie i systemy partyjne na świecie*, Warszawa 2006.
- Turska-Kawa A., Widera Z., Wojtasik W. (red. nauk.), *Preferencje polityczne: postawy – identyfikacje – zachowania*, Katowice 2012.
- Winclawska M. (red.), *Partie polityczne w początkach XXI wieku: problemy rozwoju, organizacji i funkcjonowania*, Toruń 2013.
- Załęski K., *Systemy polityczne: teoria i praktyka*, Dąblin 2013.
- Ziętara W., *Struktury sieciowe europejskiego ruchu politycznego Zielonych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K” 2017, vol. XXIV, nr 2, s. 119–134, DOI: 10.17951/k.2017.24.2.119.
- Żurawski J., *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, Kraków 2010.

Źródła elektroniczne

Strona Państwowej Komisji Wyborczej, <https://www.pkw.gov.pl/>.

ONE ISSUE PARTIES W POLSCE – ANALIZA PORÓWNAWCZA

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza porównawcza partii i partii jednego celu w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Samoobrony RP, Ruchu Palikota, Kukiz'15 oraz Nowoczesnej. Autor chce zrozumieć czynniki sukcesu wyborczego tych ugrupowań oraz powody ich upadku, pomimo początkowego wzrostu popularności. Analiza obejmuje dynamikę rozwoju organizacyjnego i zmian poparcia tych partii, ich programy, strategie polityczne i rolę liderów. Autor bada, dlaczego te partie, mimo początkowego sukcesu, nie utrzymują się długo na scenie politycznej. Partie jednego zagadnienia są częstym zjawiskiem w systemach politycznych, w tym w Polsce. Choć krótkotrwałe, ugrupowania takie jak Samoobrona RP czy Ruch Palikota, miały istotny wpływ na polityczny krajobraz. Badanie tych partii może pomóc zrozumieć rolę charyzmatycznych liderów i populizmu w społeczeństwie oraz polityce.

Słowa kluczowe: partie polityczne, analiza porównawcza, partie jednego celu, partie jednego zagadnienia, sukcesy i porażki, wyniki wyborcze, rola liderów

ONE ISSUE PARTIES IN POLAND: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract

The aim of this article is a comparative analysis of parties and single-purpose parties in Poland, with particular focus on Self-Defence of the Republic of Poland, the Palikot Movement, Kukiz'15 and Nowoczesna. The author wants to understand the factors of the electoral success of these groupings and the reasons for their decline despite an initial increase in popularity. The analysis covers the dynamics of organisational development and changes in support of these parties, their programmes, political strategies and the role of leaders. The researched article analyses the phenomenon of single-purpose parties in Poland, such as Samoobrona RP, Ruch Palikota, Kukiz'15 and Nowoczesna.

The author examines why these parties, despite their initial success, do not last long on the political scene. Single issue parties are a common phenomenon in political systems, including Poland. Although short-lived, groupings such as the Self-Defence of the Republic of Poland and the Palikot Movement have had a significant impact on the political landscape. Studying these parties can help to understand the role of charismatic leaders and populism in society and politics.

Keywords: political parties, comparative analysis, single purpose parties, single issue parties, successes and failures, electoral performance, role of leaders

Cytuj jako:

Olchowski N., *One issue parties in Poland – analiza porównawcza*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2024, nr 4B(83), s. 124–141 DOI: 10.26399/meip.4B(83).2024.30/n.olchowski

Cite as:

Olchowski N. (2024). ‘One Issue Parties in Poland: A Comparative Analysis’. *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 4B(83), 124–141 DOI: 10.26399/meip.4B(83).2024.30/n.olchowski